

Znaczenie unijnego systemu wjazdu/wyjazdu dla wzmocnienia bezpieczeństwa i skutecznego zarządzania granicami zewnętrznymi UE

Anastazja Gajda, *Uniwersytet Opolski*

ORCID ID: 0000-0003-4446-1055

Streszczenie

Unia Europejska dąży do skutecznego zarządzania granicami dzięki wykorzystywaniu najnowocześniejszych technologii. Niniejsze opracowanie dotyczy przyjętego 30 listopada 2017 roku unijnego systemu wjazdu i wyjazdu. System, który stanie się w pełni operacyjny do 2020 roku, powinien przyczynić się do przyspieszenia kontroli granicznych na granicach zewnętrznych strefy Schengen i zwiększyć swobodę przemieszczania, przy jednoczesnej poprawie poziomu bezpieczeństwa wewnętrznego Unii. Ponadto zastępuje obecnie istniejący system ręcznego umieszczania odcisków pieczęci w paszportach i będzie rejestrował w formie elektronicznej dane dotyczące wjazdów/wyjazdów (oraz informacje o odmowie wjazdu) obywateli państw trzecich, mających zezwolenie na pobyt krótkoterminowy w strefie Schengen.

Słowa kluczowe: Unia Europejska, granice zewnętrzne, inteligentne granice, system wjazdu/wyjazdu, strefa Schengen, bezpieczeństwo wewnętrzne, systemy informacyjne UE

The importance of the EU Entry/Exit System to strengthen the security and effective management of the EU's external borders

Abstract

The European Union strives for modern and effective border management through the use of the new technologies. This study concerns the adopted on 30 November 2017 EU Entry/Exit System. This system, which is expected to become fully operational by 2020, should contribute to the acceleration of border controls at the external borders of the Schengen area and increase the freedom of movement while enhancing the Union's internal security. In addition, it is currently replacing the existing system of manual stamping of passports and will register electronic data on entries/exits (and information on refusal of entry) of third-country nationals who have been granted a short-term stay in the Schengen area.

Keywords: European Union, external borders, smart borders, entry/exit system, Schengen area, internal security, EU information systems

Kwestia zapewnienia bezpieczeństwa granic i kontroli w ramach strefy Schengen stanowi w ostatnich latach jedno z kluczowych zagadnień w Unii Europejskiej (dalej: UE lub Unia). Masowy napływ uchodźców na terytorium UE od 2015 roku zwiększył obawy związane z bezpieczeństwem w związku z nieautoryzowanym przedłużaniem ich pobytu na terytorium strefy Schengen, transgranicznym terroryzmem i przestępczością.

Przewiduje się, że w 2025 roku liczba legalnych przekroczeń granicy wyniesie 887 mln, z czego jedną trzecią będą stanowić krótkoterminowe przepływy obywateli państw trzecich podróżujących do strefy Schengen (Komisja Europejska 2016a: s. 3). W odniesieniu do obywateli Unii i osób korzystających z prawa do swobodnego przemieszczania się przeprowadzane są tzw. „kontrole minimalne”, natomiast obywatele państw trzecich przekraczający granice zewnętrzne strefy Schengen są obecnie poddawani „szczegółowym kontrolom”, przeprowadzanym ręcznie na granicach (zarówno przy wjeździe do strefy Schengen, jak i przy wyjeździe).

Celem niniejszego opracowania jest analiza prawna funkcjonowania przyjętego 30 listopada 2017 roku unijnego systemu wjazdu i wyjazdu. Dlatego próba odpowieździ na pytanie, czy system ten, który ma stać się w pełni operacyjny do 2020 roku, przyczyni się do przyspieszenia kontroli granicznych na granicach zewnętrznych strefy Schengen i zwiększy swobodę przemieszczania, przy jednoczesnej poprawie poziomu bezpieczeństwa wewnętrznego Unii. Zastępuje on bowiem obecnie istniejący system ręcznego umieszczania odcisków pieczęci w paszportach i będzie rejestrował w formie elektronicznej dane dotyczące wjazdów/wyjazdów (oraz informacje o odmowie wjazdu) obywateli państw trzecich, którym zezwolono na pobyt krótkoterminowy w strefie Schengen.

Przeprowadzona analiza pokazuje, że dotąd nie było w prawie unijnym przepisów umożliwiających rejestrowanie transgranicznych przepływów podróżnych do i ze strefy Schengen. Tylko stemple w dokumencie podróży – wskazujące datę wjazdu i wyjazdu – stanowiły jedyne źródło informacji, na podstawie którego funkcjonariusze straży granicznej i organy imigracyjne mogły obliczyć długość pobytu obywateli państw trzecich w strefie Schengen i zweryfikować, czy nie przekroczyli oni dozwolonego okresu pobytu. Zdarzało się jednak niejednokrotnie, że informacje zawarte na stemplach były nieczytelne lub sfałszowane. Podobne trudności z ustaleniem legalności wcześniejszych wiz na podstawie stempli w dokumencie podróży napotykały także konsulaty rozpatrujące wnioski wizowe przewidziane dla obywateli państw trzecich.

Dlatego nie może dziwić, że w UE wprowadza się i projektuje rozmaite systemy unowocześniania granic (np. system wjazdu/wyjazdu, system ETIAS i ECRIS _TCN), by umożliwić wspólne i skuteczne zarządzanie przepływami podróżnych. Tendencje te napędza proces technologizacji i digitalizacji bezpieczeństwa granic. Oprócz systemu GPS i satelitarnego wspomaganie nadzoru obszarów okółgranicznych na samej granicy technologizacja obejmuje korzystanie z czytników paszportowych z danych biometrycznych do weryfikacji tożsamości oraz ze zautomatyzowanych procesów monitorowania przepływów osób (Lehtonen, Aalto 2017: s. 207 i nast.).

Zmiany te stanowią sedno toczącej się debaty na temat nowej polityki kontroli granic, praktyk przekraczania granic oraz szerzej – roli i znaczenia przemysłu bezpieczeństwa w UE (Vaughan-Williams 2015: s. 21–28). W rezultacie kontrola granic ewoluje od „wąskiej” ochrony terytorium przez straż graniczną do złożonego procesu zaawansowanej technologii, prowadzącego do szerszej koncepcji bezpieczeństwa granic, w tym zarządzania danymi na dużą skalę w cyberprzestrzeni (Heiskanen 2014: s. 69–70).

Przyjęta hipoteza badawcza zakłada, że Unia zmierza w stronę bardziej skutecznego zarządzania granicami poprzez zastosowanie najnowocześniejszych technologii. Jest to potrzebne także do zapewnienia kontroli wjazdów i wyjazdów obywateli państw trzecich, którym zezwolono na pobyt krótkoterminowy w strefie Schengen. Okazuje się, że żadne państwo członkowskie UE nie jest w stanie samodzielnie prowadzić skutecznej kontroli wjazdów/wyjazdów na terytorium całej strefy. Dlatego konieczne stało się opracowanie stosownego instrumentu unijnego w tym zakresie i skuteczne wdrożenie go we wszystkich państwach członkowskich Unii (Jeandesboz 2016: s. 292 i nast.).

Na potrzeby tak określonej hipotezy została zastosowana przede wszystkim metoda dogmatyczno-prawna analizy postanowień aktów prawa pochodnego UE oraz innych dokumentów organów unijnych dotyczących unijnego systemu wjazdu i wyjazdu. Konieczne było także zastosowanie metody historyczno-prawnej niezbędnej przy pokazaniu genezy ustanawiania tego systemu w toku rozwoju procesu integracji europejskiej.

Geneza utworzenia systemu wjazdu/wyjazdu

Pomysł utworzenia systemu wjazdu/wyjazdu (ang. *Entry/Exit System* – EES, dalej: EES), pojawił się w grudniu 2004 roku. Wtedy to Europejskie Konsorcjum ds. Oceny Polityki Europejskiej zaprezentowało rozszerzoną ocenę skutków dotyczącą utwo-

rzenia przyszłego Wizowego Systemu Informacyjnego (ang. *Visa Information System* – VIS, dalej: VIS) (European Policy Evaluation Consortium 2004). EES został tam zaprezentowany jako skomputeryzowany system, który pozwoli na monitorowanie przemieszczania się wszystkich posiadaczy wiz – od etapu składania wniosków wizowych, poprzez ich wjazd do strefy Schengen oraz ostateczne jej opuszczenie. Sprawdzana byłaby tożsamość wszystkich obywateli państw trzecich, natomiast dane biometryczne byłyby wymagane jedynie od obywateli tych państw trzecich, którzy podlegają obowiązkowi wizowemu w UE. Dane te byłyby pobierane w placówkach konsularnych i odpowiednio weryfikowane przy wjeździe do strefy Schengen. Wówczas należałoby sprawdzić, czy jest to ta sama osoba, która otrzymała wizę, i czy istnieją jakiegokolwiek informacje o jej ewentualnym zaangażowaniu w działalność terrorystyczną i przestępczą. To samo należałoby czynić przy opuszczaniu strefy Schengen, aby potwierdzić, że dana osoba nie przekroczyła dozwolonego okresu przebywania na terytorium strefy (Hayes, Vermeulen 2012: s. 28).

W ocenie przyszłych skutków zauważono, że stworzenie takiego systemu byłoby jednak bardzo kosztowne i wpływałoby znacząco negatywnie na przestrzeganie praw podstawowych. Ponadto jego utworzenie znacznie wykraczałoby poza cel główny, polegający na poprawie wdrażania wspólnej polityki wizowej poprzez lepszą wymianę informacji między państwami członkowskimi oraz poza inne cele, wyznaczone przez Radę w odniesieniu do VIS (*European Policy Evaluation Consortium*, 2004: s. 31–37).

W dwóch komunikatach z 2005 roku (Komisja Europejska 2005: s. 11) i z 2006 roku (Komisja Europejska 2006: s. 6) KE odniosła się także do możliwości utworzenia systemu EES oraz do wprowadzenia programu ułatwień przekraczania granic dla osób często przekraczających granice. W ten sposób miała być zapewniona kontrola osób wjeżdżających i wyjeżdżających ze strefy Schengen. Ponadto gromadzone byłyby dane o statusie imigracyjnym takich osób oraz długości ich pobytu. To wszystko pozwalałoby na identyfikację osób przebywających na terenie UE nielegalnie (Rijpma 2017: s. 214).

Propozycje te zostały następnie uszczegółowione w kolejnym komunikacie Komisji z 2008 roku (Komisja Europejska 2008). Przedstawiono tam kilka propozycji rozwoju unijnej zintegrowanej polityki zarządzania granicami poprzez ułatwienie obywatelom państw trzecich podróżowania przy jednoczesnym zwiększeniu bezpieczeństwa wewnętrznego. Zdaniem Komisji, na granicach można by wprowadzić automatyczną rejestrację czasu i miejsca wjazdu/wyjazdu obywateli państw trzecich (niezależnie

od tego, czy są objęci obowiązkiem wizowym) w celu wykrywania osób nadmiernie przedłużających pobyt. System ten mógłby obejmować rejestrowanie informacji (Bigo et. al. 2012: s. 27 i nast.). Aby ułatwić podróżowanie obywatelom państw trzecich i poprawę bezpieczeństwa granic, Komisja proponowała więc wprowadzenie trzech dodatkowych systemów: programu rejestrowania podróżnych (ang. *Registered Traveller Programme* – RTP, dalej: RTP), systemu rejestrowania wjazdów/wyjazdów oraz elektronicznego systemu zezwoleń na podróż (ang. *Electronic System of Travel Authorization* – ESTA, dalej: ESTA).

Komunikat Komisji z 2011 roku zawierał dalsze pomysły zmierzające do opracowania systemu „inteligentnych” kontroli granicznych, mających wzmocnić zarządzanie i kontrolę przepływów podróżnych na granicach zewnętrznych UE oraz przyspieszyć przekraczanie granic dla godnych zaufania i często podróżujących osób (Komisja Europejska 2011). Komisja nie zamierzała jednak jeszcze ostatecznie przesądzać o przyszłym, konkretnym wniosku legislacyjnym. Dlatego omawiała tylko zasadnicze warianty, wskazując konsekwencje oraz proponując dalsze możliwe działania. Nie wykluczała jednak złożenia w przyszłości szczegółowych wniosków legislacyjnych, którym będzie towarzyszyć pełna ocena skutków.

Jednak dwie kwestie stały się wówczas jasne. Po pierwsze, ustanowienie i wdrożenie systemu EES niewątpliwie zapewniłoby Unii właściwe dane o przepływach podróżnych wjeżdżających do strefy Schengen i z niej wyjeżdżających przez wszystkie granice zewnętrzne oraz o osobach nadmiernie przedłużających swój pobyt. Po drugie, aby zapewnić najwyższą jakość i ograniczyć możliwe ryzyko (takie, jakie pojawiło się podczas opracowywania systemu SIS II i VIS) ma zostać ustanowiona nowa agencja ds. informatycznych odpowiedzialna za opracowywanie i zarządzanie operacyjne wszystkimi systemami¹.

Komisja przyznała także, że wprowadzenie technologii opartej na inteligentnych granicach będzie wymagało długoterminowego zaangażowania politycznego i znacznych kosztów. Ponadto wykluczyła możliwość ustanowienia elektronicznego systemu zezwoleń na podróż (ESTA) dla obywateli państw trzecich zwolnionych z obowiązku wizowego. Jej zdaniem ewentualny wkład w zwiększenie bezpieczeństwa państw członkowskich UE „nie usprawiedliwiłaby ani gromadzenia danych osobowych

¹ Taka agencja została powołana 25 października 2011 roku na podstawie Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1077/2011 ustanawiającego Europejską Agencję ds. Zarządzania Operacyjnego Wielkoskalowymi Systemami Informatycznymi w Przestrzeni Wolności, Bezpieczeństwa i Sprawiedliwości, Dz.Urz. UE L 286 z 01.11.2011.

na taką skalę, ani kosztu finansowego i wpływu na stosunki międzynarodowe” (Komisja Europejska 2011: s. 7).

W lutym 2013 roku Komisja Europejska zaprezentowała trzy wnioski w ramach tzw. pierwszego pakietu dotyczącego inteligentnych granic. Były to:

- 1) wniosek dotyczący rozporządzenia w sprawie utworzenia systemu wjazdu/wyjazdu (EES), (Komisja Europejska 2013a);
- 2) wniosek dotyczący rozporządzenia w sprawie programu rejestrowania podróży, zapewniającego obywatelom państw trzecich, którzy zostali poddani weryfikacji wstępnej, możliwość korzystania z uproszczonej odprawy granicznej na granicy zewnętrznej Unii (Komisja Europejska 2013b);
- 3) wniosek dotyczący rozporządzenia zmieniającego kodeks graniczny Schengen w celu uwzględnienia faktu ustanowienia systemu wjazdu/wyjazdu i programu rejestrowania podróży (Komisja Europejska 2013c).

Proponowany system EES miałby zastąpić istniejącą procedurę ręcznego stemplowania paszportów obywateli państw trzecich, wjeżdżających do strefy Schengen i opuszczających ją. Nowy system obliczałby dozwolony czas pobytu oraz automatycznie powiadamiałby odpowiednie organy o osobach, które ten dozwolony okres przekroczyły. Określono także kategorie danych (w tym także danych biometrycznych) wprowadzanych do systemu, wymieniono organy krajowe mające uzyskać dostęp do systemu, wskazano cele, w jakich zawarte w nim dane mogą być wykorzystywane, sprecyzowano okres, w którym te dane mogą być przekazywane oraz wymieniono postanowienia w zakresie bezpieczeństwa i ochrony danych osobowych. Za rozwój i zarządzanie operacyjne EES powinna odpowiadać Agencja ds. Zarządzania Operacyjnego Wielkoskalowymi Systemami Informacyjnymi w Przestrzeni Wolności, Bezpieczeństwa i Sprawiedliwości (ang. *European Union Agency for the Operational Management of Large-Scale IT Systems in the Area of Freedom, Security and Justice* – eu-LISA, dalej: eu-LISA).

Za podstawowe cele systemu EES uznano: wzmocnienie kontroli granic, zapobieganie nielegalnej imigracji oraz ułatwienie zarządzania przepływami migracyjnymi. EES powinien więc przyczynić się do identyfikacji osób, które mogą nie spełniać warunków dotyczących pobytu i czasu jego trwania na terytorium państw członkowskich, lub przestały te warunki spełniać. Komisja uznała tym samym, że system EES może usprawnić istniejący wówczas system kontroli granicznej na zewnętrznych granicach strefy Schengen poprzez:

- zastąpienie ręcznego stemplowania dokumentów podróży szybszym i bardziej efektywnym systemem zautomatyzowanym;
- zapewnienie obywatelom państw trzecich (zwłaszcza często podróżującym) uzyskania rzetelnej i wiarygodnej informacji o liczbie dni uprawniających ich do legalnego przebywania w strefie Schengen;
- łatwiejszą identyfikację osób, które mogą nie spełniać warunków wjazdu lub pobytu na terytorium państw członkowskich, lub przestały spełniać te warunki (zwłaszcza przebywających na terytorium państw członkowskich bez dokumentów podróży);
- uzyskanie bardziej precyzyjnego obrazu przepływu podróżnych z i do strefy Schengen (w tym liczby osób nadmiernie przedłużających pobyt w podziale według narodowości podróżnych i najczęściej używanych przejść granicznych);
- utworzenie bogatej bazy danych, na podstawie której możliwa będzie ocena wpływu unijnych środków liberalizacji reżimu wizowego i umów o ułatwieniach wizowych zawieranych przez UE z państwami trzecimi (Komisja Europejska 2013a).

Z kolei w systemie RTP mieliby być rejestrowani podróżni z państw trzecich systematycznie przekraczający granicę zewnętrzną (np. osoby odbywające podróże służbowe), którym zależy na sprawnym i szybkim jej przekroczeniu. Mogłyby one wystąpić o status zarejestrowanego podróżnego i korzystać z dalszych możliwości szybkiego przekraczania granic. Uczestnicy programu będą mogli być poddawani zautomatyzowanej kontroli przy wjeździe na terytorium Unii, ale najpierw jednak będą musieli przejść szczegółowy proces tworzenia godnego zaufania profilu, w trakcie którego zobowiązani będą do podania szczegółowych danych osobowych i informacji na swój temat oraz do udostępniania danych biometrycznych. Natomiast późniejsza kontrola graniczna będzie już realizowana bez udziału funkcjonariuszy, a jedynie za pomocą specjalnych urzędzeń (Santowski 2017).

Komisja podkreśla też, że RTP doprowadzi do efektywnego zarządzania ochroną granic, a służby odpowiedzialne za kontrole graniczne będą mogły skupić się na podróżnych stwarzających „większe ryzyko” dla bezpieczeństwa UE. Takie rozwiązanie było wyrazem stopniowego odchodzenia od podejścia „skoncentrowanego na państwie” w kierunku podejścia „skoncentrowanego na osobie”. Oznacza to, że warunki przekraczania granic zewnętrznych UE będą w większym stopniu zależeć od indywidualnych cech danego podróżnego, a nie od państwa, z którego pochodzi (Komisja Europejska 2013b).

Program ten miał prowadzić nieuchronnie do zróżnicowania w sposobie traktowania osób przekraczających granicę. Do grupy „uprzywilejowanych” może aplikować każdy cudzoziemiec. Jednak, aby uzyskać status członka programu RTP, będzie on musiał spełnić wiele warunków, np. wykazać, że często podróżuje do Europy w celach służbowych, naukowych lub posiada rodzinę w UE. Z kolei odpowiednie organy mogą odmówić udziału w programie, jeżeli uznają, że dana osoba nie posiada odpowiednich środków finansowych lub stanowi zagrożenie dla porządku publicznego i stosunków międzynarodowych państw członkowskich.

Funkcjonowanie RTP miało być powiązane z projektowanym równoległym systemem EES ze względu na wykorzystywanie w tym pierwszym danych biometrycznych gromadzonych w EES. Komisja słusznie zauważyła, że ten pakiet inteligentnych granic będzie wpływał na ograniczenie prawa do prywatności obywateli państw trzecich. Podstawowym bowiem elementem tych projektów jest stworzenie nie tylko kolejnych scentralizowanych baz danych, ale również przyjęcie założenia, że zarówno w ramach EES, jak i RTP będą przetwarzane dane osobowe, takie jak odciski palców czy obrazy twarzy (Grzelak 2014: s. 137–138).

Przedstawione w ramach pakietu inteligentnych granic propozycje nie uzyskały poparcia Parlamentu Europejskiego i Rady. Wyrażano wątpliwości dotyczące wysokich kosztów tych inicjatyw (ok. 1,1 mld euro), ich technicznej wykonalności i przewidywanych korzyści (Jones 2014). Poważne zastrzeżenia wiązały się także z ustanowieniem systemu EES i jego możliwymi skutkami dla praw podstawowych, szczególnie w dziedzinie ochrony danych osobowych. Europejski Inspektor Ochrony Danych Osobowych (European Data Protection Supervisor 2013) podkreślił wprawdzie znaczenie ustanowienia systemu EES, ale zalecił konieczność ponownej oceny legalności tego systemu pod kątem zgodności z zasadami zapisanymi w Karcie Praw Podstawowych UE (KPP), w szczególności poszanowania życia prywatnego i rodzinnego (KPP: art. 7) oraz ochrony danych osobowych (KPP: art. 8). Jego zdaniem zgodność systemu EES z zasadą konieczności i proporcjonalności powinna być oceniana zarówno w wymiarze globalnym (przy uwzględnieniu istniejących już w UE systemów informacyjnych), jak i w wymiarze szczególnym w konkretnym przypadku tych obywateli państw trzecich, którzy przebywają na terytorium UE zgodnie z prawem.

Także Grupa Robocza art. 29 wydała opinię, w której kwestionowała konieczność tworzenia systemu EES w szczególności w odniesieniu do kwestii spełnienia przez ten

system wymogu „konieczności” ingerencji w prawo do prywatności w społeczeństwie informatycznym (Article 29 Working Party 2013).

Na początku 2014 roku Komisja rozpoczęła procedurę weryfikacji swoich propozycji z 2013 roku w celu zidentyfikowania najodpowiedniejszych opcji i rozwiązań na rzecz wdrożenia inteligentnych granic. Weryfikacja obejmowała dwa etapy: przeprowadzenie ponownej analizy technicznej (European Commission 2014a) i kosztowej (European Commission 2014b). W drugim etapie, w 2015 roku realizowany był projekt pilotażowy prowadzony przez eu-LISA. Jednocześnie w lipcu 2015 roku KE rozpoczęła trzymiesięczne konsultacje społeczne, aby zebrać poglądy oraz opinie obywateli i różnych organizacji na temat EES.

Po przeprowadzeniu tych szeroko zakrojonych przygotowań Komisja rozważyła konieczne usprawnienia i uproszczenia. W efekcie 6 kwietnia 2016 roku przedstawiła tzw. drugi pakiet dotyczący inteligentnych granic. W jego ramach zaproponowano wprowadzenie tylko jednego systemu, tj. systemu EES, gdyż KE postanowiła wycofać swój wniosek z 2013 roku dotyczący RTP. Pakiet z 2016 roku obejmował zatem zmieniony wniosek w sprawie rozporządzenia ustanawiającego system wjazdu/wyjazdu (Komisja Europejska 2016a), wniosek w sprawie rozporządzenia zmieniającego kodeks graniczny Schengen w kontekście korzystania z systemu wjazdu/wyjazdu (Komisja Europejska 2016b) oraz komunikat Komisji na temat sprawniejszych i bardziej inteligentnych systemów informacyjnych do celów zarządzania granicami i zapewniania bezpieczeństwa (Komisja Europejska 2016c).

Działania związane z przyjęciem pakietu inteligentnych granic nabrały przyspieszenia w czasie trwającego kryzysu migracyjnego oraz po częstych atakach terrorystycznych w Europie. Prace zakończyły się przyjęciem 30 listopada 2017 roku dwóch rozporządzeń: Rozporządzenia ustanawiającego system wjazdu i wyjazdu EES (Rozporządzenie 2017/2226) i Rozporządzenia w sprawie zmiany kodeksu granicznego Schengen (Rozporządzenie 2017/2225). Zakłada się, że system EES stanie się w pełni operacyjny do 2020 roku.

System EES a modernizacja zarządzania granicami zewnętrznymi strefy Schengen

System EES ma rejestrować, przechowywać i zapewniać dostęp państw członkowskich UE do danych dotyczących daty, czasu i miejsca wjazdu/wyjazdu oraz odmowy wyjazdu udzielanej obywatelowi państwa trzeciego na granicach zewnętrznych. W za-

łożeniu więc powinien się przyczynić do identyfikacji osób, które nie spełniają warunków pobytu na terytorium państw członkowskich UE lub które przestały te warunki spełniać. To dzięki elektronicznemu rejestrowi wszystkich przypadków przekraczania granicy przez cudzoziemców będzie możliwe automatyczne obliczanie czasu dozwolonego pobytu w UE obywatela państwa trzeciego oraz identyfikowanie i wykrywanie osób nadmiernie przedłużających pobyt. To niewątpliwie może zwiększyć bezpieczeństwo wewnętrzne oraz przyczynić się do walki z terroryzmem i przestępczością zorganizowaną.

Warto jednak zauważyć, że Rozporządzenie 2017/2226 w rzeczywistości nie ogranicza się jedynie do realizacji celów związanych z zarządzaniem granicami, polegających na skróceniu oczekiwania na kontrole graniczne, poprawie jakości kontroli tożsamości oraz gromadzeniu dokładniejszych informacji związanych z nadmiernym przedłużeniem pobytu. Określa ono warunki, zgodnie z którymi wyznaczone organy państw członkowskich i Europol uzyskują dostęp do przeglądania danych podróży zebranych podczas kontroli granicznych w celu zapobiegania terroryzmowi i innym poważnym przestępstwom, wykrywania i prowadzenia w ich sprawie postępowań przygotowawczych (Rozporządzenie 2017/2226: art. 1, 6).

Zakresem systemu EES będą objęci wszyscy obywatele państw trzecich wjeżdżający do strefy Schengen na pobyt krótkoterminowy (maksymalnie 90 dni w każdym 180-dniowym okresie), niezależnie od tego, czy podróżni ci podlegają obowiązkowi wizowemu, czy też są zwolnieni z tego obowiązku, lub ewentualnie obywatele państw trzecich wjeżdżających do strefy Schengen na podstawie wizy objazdowej (do jednego roku), (Rozporządzenie 2017/2226: art. 2).

EES ma być scentralizowanym systemem interoperacyjnym na poziomie centralnym z VIS i jednolitym interfejsem krajowym służącym do komunikacji z organami państw członkowskich. Kwestia zapewnienia interoperacyjności między system EES a systemem VIS stanowi niewątpliwie olbrzymie wyzwanie. Ma to przecież doprowadzić do większej skuteczności odpraw granicznych i ich przyspieszenia. Dzięki połączeniu systemu centralnego EES z VIS służby graniczne korzystające z EES będą mogły przeglądać VIS i pobierać dane wizowe, importować je do EES i aktualizować. Z drugiej strony, interoperacyjność powinna również umożliwić służbom granicznym i organom wizowym korzystającym z VIS bezpośrednio przeglądanie EES z poziomu VIS do celów rozpatrywania wniosków wizowych i podejmowania decyzji dotyczących tych wniosków. Ponadto organy wizowe mają aktualizować w EES odpowiednie

dane w przypadku unieważnienia, cofnięcia lub przedłużenia wizy (Rozporządzenie 2017/2226: art. 7 i 8).

Przepisy Rozporządzenia 2017/2226 nie przewidują natomiast interoperacyjności z innymi, już istniejącymi w UE systemami informacyjnymi do zarządzania granicami i zapewniania bezpieczeństwa, tj. z Systemem Informacyjnym Schengen (SIS), (z szerokim wachlarzem wpisów dotyczących osób i przedmiotów) oraz systemem EURO-DAC (zawierającym dane o odciskach palców osób ubiegających się o azyl i obywateli państw trzecich, którzy nielegalnie przekroczyli granice zewnętrzne).

Okazuje się jednak, że funkcjonalność tych istniejących systemów jest cały czas niewystarczająca. Obecnie dostrzega się także brak interoperacyjności systemów informacyjnych na szczeblu UE, tzn. nie ma zdolności do wymiany danych i dzielenia się informacjami, tak aby władze i właściwi urzędnicy dysponowali niezbędnymi informacjami, w chwili gdy ich potrzebują. Wskazuje się więc, że niektóre z istniejących systemów informacyjnych mają nieoptymalne mechanizmy działania, w unijnej strukturze zarządzania danymi istnieją luki informacyjne, systemy informacyjne są zarządzane w różny sposób i tworzą skomplikowany układ, zarządzanie danymi dotyczącymi granic i bezpieczeństwa odbywa się w ramach fragmentarycznych struktur, a informacje przechowywane są oddzielnie w niepowiązanych systemach, co sprawia, że pewne dane pozostają nieuwzględnione (Komisja Europejska 2016c).

Aby wyeliminować te niedociągnięcia strukturalne występujące w systemach, 12 grudnia 2017 roku Komisja przedstawiła wnioski legislacyjne w sprawie ustanowienia ram interoperacyjności między systemami informacyjnymi UE. Pierwszy z nich skupia się na wielkoskalowych systemach informacyjnych odnoszących się do granic i wiz (Komisja Europejska 2017a), a drugi – na systemach informacyjnych odnoszących się do współpracy policyjnej i sądowej, azylu i migracji (Komisja Europejska 2017b).

Wskazuje się tam, że sprawne funkcjonowanie instrumentów wymiany informacji między uprawnionymi organami i maksymalnie efektywne wykorzystanie zawartych w nich danych jest zatem niezbędne w celu zapewnienia odpowiedniego poziomu bezpieczeństwa wewnętrznego w państwach członkowskich strefy Schengen. Dlatego proponuje się utworzenie nowych narzędzi interoperacyjności, które mają pozwolić na lepsze wykrywanie osób stanowiących zagrożenie dla bezpieczeństwa nie tylko wtedy, kiedy przekraczają granice zewnętrzne UE, ale również wówczas, gdy przemieszczają się wewnątrz strefy Schengen. Warto wskazać, że w marcu 2017 roku zostały w związku z tym wprowadzone stosowne zmiany do kodeksu granicznego Schengen. Nowe postanowienia

zobowiązują państwa członkowskie do sprawdzania, w bazach danych, wszystkich osób przekraczających granice zewnętrzne UE. Kontroli podlegają także osoby, które zgodnie z przepisami UE mają prawo do swobodnego przemieszczania się (czyli obywatele UE oraz członkowie ich rodzin niebędący obywatelami UE), (Rozporządzenie 2017/458).

Nie ulega jednak wątpliwości, że wdrożenie rozwiązań w zakresie interoperacyjności będzie wymagało odpowiednich środków finansowych i technicznych (np. urządzeń mobilnych) oraz zasobów ludzkich i starannego planowania zarówno na szczeblu UE, jak i w państwach członkowskich. Instytucje i agencje UE oraz państwa członkowskie będą musiały działać w sposób zsynchronizowany, aby zapewnić wdrożenie na czas komponentów interoperacyjności i móc jak najszybciej czerpać z niej korzyści. Niemniej dalsze usprawnianie funkcjonowania wielkoskalowych systemów informacyjnych UE wspierających proces kontroli na granicach zewnętrznych UE i wykorzystywane przez organy ścigania (zgodnie z wymogami ochrony danych osobowych), należy uznać za uzasadnione i pożądane.

W ramach systemu EES będą rejestrowane i przetwarzane dane, obejmujące:

- tożsamość obywatela państwa trzeciego, tj. imię, nazwisko, datę urodzenia, obywatelstwo i płeć;
- dane biometryczne, tj. odciski czterech palców obywateli państw trzecich zwolnionych z obowiązku wizowego oraz wizerunek twarzy zarówno obywateli państw trzecich, którzy są zwolnieni z obowiązku wizowego, jak i posiadających wizę (EES nie będzie przechowywał odcisków palców obywateli państw trzecich, podlegających obowiązkowi wizowemu, które powinny być sprawdzane w VIS);
- informacje o dokumencie podróży, tj. rodzaj i numer dokumentu, kod państwa wydającego dokument i datę upływu ważności dokumentu;
- informacje na temat wizy dla obywateli państw trzecich podlegających obowiązkowi wizowemu, tj. numer naklejki wizowej, datę upływu ważności wizy, liczbę dozwolonych wjazdów i okres dozwolonego pobytu;
- informacje na temat transgranicznego przemieszczania się osoby, tj. datę i godzinę wjazdu, organ zezwalający na wjazd, przejście graniczne wjazdu, datę i godzinę wyjazdu i przejście graniczne wyjazdu;
- informacje o zmianach w zezwoleniu na pobyt, tj. zweryfikowany termin ważności zezwolenia na pobyt, datę zmiany limitu pobytu, miejsce zmiany limitu pobytu oraz podstawę do zmiany lub odwołania.

Rozporządzenie 2017/2226 szczegółowo reguluje także zasady przechowywania i dostępu do tych danych, ich poprawiania i usuwania, chroniąc je tym samym odpowiednimi gwarancjami. Nie wydaje się jednak zasadne gromadzenie wizerunku twarzy podróżnych podlegających obowiązkowi wizowemu, których wizerunki są już przechowywane w VIS. Konsekwencją takich regulacji jest to, że podróżni podwójnie udostępniają swój wizerunek, który będzie przechowywany w dwóch różnych bazach, mających w założeniu być ze sobą interoperacyjnymi.

Od momentu uruchomienia EES organy ścigania państw członkowskich i Europol będą miały dostęp do tego systemu w ściśle określonych okolicznościach. Odpowiedzialność za nadzór nad przetwarzaniem danych spoczywa na Europejskim Inspektorze Ochrony Danych oraz na krajowych organach ochrony danych (Rozporządzenie 2017/2226: art. 29–33, 50).

Dane należy przechowywać w EES nie dłużej, niż jest to niezbędne do celów, w jakich są one przetwarzane. Do celów zarządzania granicami dane obywateli państw trzecich, którzy nie przekroczyli okresu dozwolonego pobytu i którym odmówiono wjazdu na pobyt krótkoterminowy, przechowuje się w systemie przez trzy lata. Z kolei przez pięć lat przechowywane mają być dane osobowe obywateli państw trzecich, którzy nie opuścili terytorium państw członkowskich przed upływem dozwolonego okresu pobytu (Rozporządzenie 2017/2226: art. 34).

Rozporządzenie 2017/2225 wprowadza do Kodeksu granicznego Schengen zmiany techniczne wynikające z wdrożenia EES. Dotyczą one przede wszystkim dokonywania w EES wpisów związanych z odmową wjazdu dla obywateli państw trzecich, nowych elementów odnoszących się do procedur rezerwowych na potrzeby EES oraz interoperacyjności EES i VIS.

Przewiduje się tam także możliwość ustanawiania przez państwa członkowskie na zasadzie dobrowolności krajowych programów ułatwień, tak aby obywatele państw trzecich, którzy przeszli wstępną weryfikację, mogli korzystać przy wjeździe z odstępstw od niektórych aspektów szczegółowej odprawy. Jednocześnie krajowe programy ułatwień muszą być ustanowione zgodnie ze zharmonizowanym modelem oraz należy zagwarantować odpowiedni poziom bezpieczeństwa (Rozporządzenie 2017/2225: art. 8d). Szczegółowo określono także zasady korzystania z takich technologii, jak: systemy samoobsługi, bramki elektroniczne oraz systemy zautomatyzowanej kontroli granicznej (Rozporządzenie 2017/2225: art. 8a, 8b). Zniesiony został tym samym obowiązek systematycznego stemplowania przy wjeździe i wyjeździe dokumentów podróżnych obywateli państw trzecich, któ-

rym zezwolono na pobyt krótkoterminowy. Jednak zachowano – w przypadkach wyraźnie przewidzianych w przepisach krajowych – możliwość umieszczania przez państwa członkowskie przy wjeździe i wyjeździe stempla w dokumentach podróży obywateli państw trzecich posiadających dokument pobytowy lub wize długoterminowe wydane przez to samo państwo członkowskie (Rozporządzenie 2017/2225: art. 11).

Zakończenie

Wydaje się, że system EES powinien się przyczynić do poprawy funkcjonowania przejść granicznych. Z jednej strony, ma on zapewnić kontrolę nad korzystaniem przez obywateli państw trzecich z prawa pobytu na terenie UE oraz usprawnić walkę z nielegalną migracją i terroryzmem. Z drugiej strony, powinien ułatwić przekraczanie granic osobom z państw trzecich podróżującym do UE w dobrej wierze. Odchodzi się więc od uciążliwego i niezintegrowanego systemu opierającego się na stemplowaniu dokumentów podróży przez służby graniczne, przechodząc na system niemal automatyczny, ułatwiający wjazd obywatelom państw trzecich. Wiąże się z tym propagowanie wyważonego podejścia łączącego potrzebę zapewnienia bezpieczeństwa z dobrą realizacją prawa, bez zaniedbywania wartości Unii ani jej wizji – jednocześnie wolnej, otwartej i bezpiecznej Europy.

Nie ulega także wątpliwości, że Unia Europejska potrzebuje systemu bezpieczeństwa i kontroli granic umożliwiającego poradzenie sobie z coraz większą mobilnością. Niezbędne staje się wykorzystywanie do tego celu nowych technologii. System ten ma kluczowe znaczenie dla UE i państw członkowskich w przyciąganiu większej liczby odwiedzających, zarówno turystów, jak i przedsiębiorców oraz specjalistów (zamiast ich zniechęcania).

W systemie EES mają być gromadzone stosowne dane (także biometryczne) i prowadzony ma być rejestr wjazdów/wyjazdów, aby ułatwić osobom podróżującym w dobrej wierze przekraczanie granicy oraz sprawniej identyfikować osoby przekraczające dozwolony okres pobytu. System EES będzie mógł także rejestrować odmowy wjazdu cudzoziemców objętych zakresem jego stosowania i umożliwi tym samym organom egzekwowania prawa przeprowadzenie ograniczonej kwerendy w bazie danych w celu identyfikacji przestępców i do celów wywiadowczych, żeby zapobiegać poważnej przestępczości i terroryzmowi. System ten stanie się tym samym największą bazą danych w UE.

Rozporządzenie 2017/2225 wprowadza zmiany techniczne wynikające z utworzenia systemu wjazdu/wyjazdu, w szczególności dotyczące dokonywania w EES wpisów o odmowie wjazdu udzielonej obywatelom państw trzecich, nowych elementów

w zakresie procedur rezerwowych na potrzeby EES oraz interoperacyjności EES i VIS. Z kolei wprowadzenie systemów samoobsługi i bramek elektronicznych dostępnych dla obywateli państw trzecich umożliwi automatyczne przetwarzanie niektórych etapów procesu kontroli i tworzenie krajowych programów rejestrowania podróży przez państwa członkowskie, które chcą takie programy wdrożyć. W ten sposób modernizuje się też system zarządzania granicami.

Utworzenie systemu EES będzie bardzo kosztowne. Kwota szacunkowa przeznaczona na jego budowę to 480 mln euro. Będzie ona uzależniona od wyniku postępowania o udzielenie zamówienia oraz analizy projektu (integracja istniejących systemów krajowych oraz budowa nowego systemu we wszystkich państwach członkowskich). Z drugiej jednak strony, niepodjęcie żadnych działań zmierzających do zabezpieczenia granic zewnętrznych spowodowałoby jeszcze większe koszty, zarówno z punktu widzenia niezbędnych inwestycji w infrastrukturę i personel, aby poradzić sobie z rosnącym przepływem podróży, jak i z punktu widzenia bezpieczeństwa państw członkowskich UE. Elementy systemu są niewątpliwie bardzo skomplikowane technicznie, co nie gwarantuje bezawaryjnego funkcjonowania. Nie jest do końca jasne, w jakim stopniu państwa członkowskie UE mają się przyczynić do wdrożenia tego systemu pod względem budżetowym i instytucjonalnym. Należałoby zatem zastanowić się nad przyjęciem rozwiązania umożliwiającego uzyskanie zdecydowanego zaangażowania państw członkowskich, jeśli chodzi o współpracę i wnoszenie własnego wkładu we wdrażanie systemu.

Anastazja Gajda – dr hab., profesor w Zakładzie Nauk o Bezpieczeństwie na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Opolskiego. Zainteresowania badawcze: Przestrzeń wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości UE, współpraca policyjna i sądowa w sprawach karnych, ochrona jednostki w UE. Autorka wielu artykułów dotyczących m.in. zarządzania granicami zewnętrznymi UE i polityki bezpieczeństwa wewnętrznego UE oraz dwóch monografii *Regiony w prawie wspólnotowym. Prawne problemy udziału regionów polskich w procesach integracyjnych* (2005) i *Ochrona praw podstawowych jednostki w procesie harmonizacji prawa karnego procesowego w Unii Europejskiej* (2011).

Adres e-mail: agajda@uni.opole.pl

Anastazja Gajda – habilitated doctor, a professor in the Department of Security Science, Faculty of Law and Administration, University of Opole. Research interests: Area of Freedom, Security and Justice in the EU, police and judicial cooperation in criminal matters, protection of the individual in the EU. She authored many articles on i.a. management of the external borders of EU and the internal security policy of EU and two monographs *Regiony w prawie wspólnotowym. Prawne problemy udziału regionów polskich w procesach integracyjnych* (2005) and *Ochrona praw podstawowych jednostki w procesie harmonizacji prawa karnego procesowego w Unii Europejskiej* (2011).

E-mail: agajda@uni.opole.pl

Bibliografia

- ARTICLE 29 WORKING PARTY (2013), *Opinion 05/2013 on Smart Borders*, http://ec.europa.eu/justice/data-protection/article-29/documentation/opinionrecommendation/files/2013/wp206_en.pdf (20.04.2018).
- BIGO Didier, CARRERA Sergio, HAYES Ben, HARNANZ Nicholas, JEANDESBOZ Julien (2012), *Justice and Home Affairs Databases and a Smart Borders System at EU External Borders. An Evaluation of Current and Forthcoming Proposals*, <https://www.ceps.eu/system/files/No%2052%20JHA%20Databases%20Smart%20Borders.pdf> (10.07.2018).
- EUROPEAN COMMISSION (2014a), *Technical Study on Smart Borders. Final Report*, https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/what-we-do/policies/borders-and-visas/smart-borders/docs/smart_borders_technical_study_en.pdf (20.04.2018).
- EUROPEAN COMMISSION (2014b), *Technical Study on Smart Borders – Cost Analysis. Final Report*, https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/what-we-do/policies/borders-and-visas/smart-borders/docs/smart_borders_costs_study_en.pdf (20.4.2018).
- EUROPEAN DATA PROTECTION SUPERVISOR (2013), *Opinion of the European Data Protection Supervisor on the Proposals for a Regulation establishing an Entry/Exit System (EES) and a Regulation establishing a Registered Traveller Programme (RTP)*, https://edps.europa.eu/sites/edp/files/publication/13-07-18_smart_borders_en.pdf (20.04.2018).
- EUROPEAN POLICY EVALUATION CONSORTIUM (2004), *Study for the extended impact assessment of the Visa Information System. Final report*, <http://www.state-watch.org/news/2005/jan/vis-com-835-study.pdf> (20.04.2018).
- GRZELAK Agnieszka (2014), *Zarządzanie granicami w strefie Schengen. Czy stworzone systemy informacyjne stanowią wyzwanie dla ochrony danych osobowych w UE? Przykład SIS II i pakiet „inteligentnych” granic*, w: Artur Kuś, Anna Szachoń-Pszenny (red.), *Wpływ *acquis communautaire* i *acquis Schengen* na prawo polskie – doświadczenia i perspektywy*, Tom II. *15 lat *acquis Schengen* w prawie Unii Europejskiej*, Lublin.
- HAYES Ben, VERMEULEN Mathias (2012), *Borderline, The EU’s New Border Surveillance Initiatives, Assessing the Costs and Fundamental Rights Implications of EU-ROSUR and the „Smart Borders” Proposals*, <https://www.boell.de/de/node/278983> (20.04.2018).

- HEISKANEN Markus (2014), *Borders Games: from Duel to Russian Roulette at the Border*, w: ElisabethVallet (red.), *Borders, Fences and Walls: State of Insecurity?*, Ashgate.
- JEANDESBOZ Julien (2016), *Smartening Border Security in the European Union: An Associational Inquiry*, „Security Dialogue”, vol. 47(4).
- JONES Chris (2014), *Analysis Smart Borders: Fait Accompli?*, State Watch, <http://www.statewatch.org/analyses/no-253-smart-borders.pdf> (20.4.2018).
- KOMISJA EUROPEJSKA (2005), COM(2005) 597, Komunikat Komisji w sprawie zwiększenia skuteczności, interoperacyjności i efektu synergii wynikającego ze współdziałania europejskich baz danych w dziedzinie sprawiedliwości i spraw wewnętrznych, Bruksela, 24.11.2005.
- KOMISJA EUROPEJSKA (2006), COM(2006) 402, Komunikat Komisji w sprawie priorytetów politycznych w walce z nielegalną imigracją obywateli państw trzecich, Bruksela, 19.7.2006.
- KOMISJA EUROPEJSKA (2008), COM(2008) 69, Komunikat Komisji w sprawie przygotowania kolejnych etapów rozwoju zarządzania granicami w Unii Europejskiej, Bruksela, 13.2.2008.
- KOMISJA EUROPEJSKA (2011), KOM(2011) 680, Inteligentne granice – możliwe warianty i kierunki, Bruksela, 25.10.2011.
- KOMISJA EUROPEJSKA (2013a), COM(2013) 95 final, Wniosek dotyczący rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie utworzenia systemu wjazdu/wyjazdu (EES) w celu rejestrowania danych dotyczących wjazdu i wyjazdu obywateli państw trzecich przekraczających granice zewnętrzne państw członkowskich Unii Europejskiej, Bruksela, 28.03.2013.
- KOMISJA EUROPEJSKA (2013b), COM(2013) 97 final, Wniosek dotyczący rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie utworzenia programu rejestrowania podróżnych, Bruksela, 28.02.2013.
- KOMISJA EUROPEJSKA (2013c), COM(2013) 96 final, Wniosek dotyczący rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady zmieniający rozporządzenie (WE) nr 562/2006 w związku ze stosowaniem systemu wjazdu/wyjazdu (EES) oraz programu rejestrowania podróżnych (RTP), Bruksela, 28.02.2013.
- KOMISJA EUROPEJSKA (2016a), COM(2016) 194 final, Wniosek rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady ustanawiający system wjazdu/wyjazdu w celu rejestrowania danych dotyczących wjazdu i wyjazdu obywateli państw trzecich i danych dotyczących

- odmowy wjazdu w odniesieniu do obywateli państw trzecich przekraczających granice zewnętrzne państw członkowskich Unii Europejskiej oraz określający warunki dostępu do systemu wjazdu/wyjazdu na potrzeby ścigania i zmieniający rozporządzenie (WE) nr 767/2008 i rozporządzenie (UE) nr 1077/2011, Bruksela, 6.4.2016.
- KOMISJA EUROPEJSKA (2016b), COM(2016) 196 final, Wniosek Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady zmieniający rozporządzenie (UE) 2016/399 w zakresie korzystania z systemu wjazdu/wyjazdu (EES), Bruksela, 6.04.2016.
- KOMISJA EUROPEJSKA (2016c), COM (2016) 205, Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego i Rady: sprawniejsze i bardziej inteligentne systemy informacyjne do celów zarządzania granicami i zapewnienia bezpieczeństwa, Bruksela, 6.04.2016.
- KOMISJA EUROPEJSKA (2017a), COM (2017) 793, Wniosek rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie ustanowienia ram interoperacyjności między systemami informacyjnymi UE (w obszarze granic i polityki wizowej) oraz zmieniający decyzję Rady 2004/512/WE, rozporządzenie (WE) nr 767/2008, decyzję Rady 2008/633/WSiSW, rozporządzenie (UE) 2016/399 i rozporządzenie (UE) 2017/2226, Bruksela, 12.12.2017.
- KOMISJA EUROPEJSKA (2017b), COM(2017) 794, Wniosek rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie ustanowienia ram interoperacyjności pomiędzy systemami informacyjnymi UE (współpraca policyjna i sądowa, azyl i migracja), Bruksela, 12.12.2017.
- KPP, Karta Praw Podstawowych Unii Europejskiej, Dz. Urz. UE C 326 z 26.10.2012.
- LEHTONEN Pinja, AALTO Pami (2017), *Smart and Secure Borders Through Automated Border Control Systems in the EU? The Views of Political Stakeholders in the Member States*, „European Security” 2017, vol. 26, nr 2.
- RIJPM Jorrit J. (2017), *Brave New Borders: The EU's Use of New Technologies for the Management of Migration and Asylum*, w: Marise Cremona (red.), *New Technologies and EU Law*, Oxford.
- ROZPORZĄDZENIE 2011/1077 Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) z dnia 25 października 2011 r. ustanawiające Europejską Agencję ds. Zarządzania Operacyjnego Wielkoskalowymi Systemami Informatycznymi w Przestrzeni Wolności, Bezpieczeństwa i Sprawiedliwości, Dz. Urz. UE L 286 z 01.11.2011.
- ROZPORZĄDZENIE 2017/458 Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) z dnia 15 marca 2017 r. zmieniające rozporządzenie (UE) 2016/399 w odniesieniu do zintensyfi-

kowania odpraw na granicach zewnętrznych z wykorzystaniem odpowiednich baz danych, Dz. Urz. UE L 74 z 18.03.2017.

ROZPORZĄDZENIE 2017/2225 Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) z dnia 30 listopada 2017 r. zmieniające rozporządzenie (UE) 2016/399 w zakresie korzystania z systemu wjazdu/wyjazdu, Dz. Urz. UE L 327 z 9.12.2017.

ROZPORZĄDZENIE 2017/2226 Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) z dnia 30 listopada 2017 r. ustanawiające system wjazdu/wyjazdu (EES) w celu rejestrowania danych dotyczących wjazdu i wyjazdu obywateli państw trzecich przekraczających granice zewnętrzne państw członkowskich i danych dotyczących odmowy wjazdu w odniesieniu do takich obywateli oraz określające warunki dostępu do EES na potrzeby ochrony porządku publicznego i zmieniające konwencję wykonawczą do układu z Schengen i rozporządzenia (WE) nr 767/2008 i (UE) nr 1077/2011, Dz. Urz. UE L 327 z 09.12.2017.

SONTOWSKI Simon (2017), *Speed, Timing and Duration: Contested Temporalities, Techno-Political Controversies and the Emergence of the EU's Smart Border*, „Journal of Ethnic and Migration Studies”, <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/1369183X.2017.1401512> (20.04.2018).

VAUGHAN-WILLIAMS Nick (2015), *Europe's Border Crisis: Biopolitical Security and Beyond*. Oxford.